

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตภัยแล้งปี พ.ศ. 2558 ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ขณะนี้ ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นกว่าทุกปี จากข้อมูลของสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ ข้อมูล ณ วันที่ 10 กรกฎาคม 2558 พบว่าจังหวัดที่มีปริมาณฝนตกสะสมนาน 24 ชั่วโมง มีเพียงจังหวัดเดียว คือ จังหวัดศรีสะเกษ ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มี 31,987 ล้านลูกบาศก์เมตร น้อยกว่าปีที่แล้วร้อยละ 1 และปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดกลางมี 1,731 ล้านลูกบาศก์เมตร น้อยกว่าปีที่แล้วร้อยละ 6 (สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ, 2558) ปีการผลิต 2556/57 กรมชลประทานได้ประกาศให้เกษตรกรลดการทำนาปรังเพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ โดยมีโครงการสนับสนุนการปลูกพืชใช้น้ำน้อย เกษตรกรหลายพื้นที่ให้ความร่วมมือในการปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น ถั่วเขียว เพราะใช้น้ำน้อย ให้ผลผลิตในเวลารวดเร็ว ต้นทุนการผลิตน้อย สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในเวลาอันสั้น ปี 2557 และ ปี 2558 จังหวัดอุทัยธานี ส่งเสริมการปลูกพืชฤดูแล้งทดแทนการทำนาปรัง

จังหวัดอุทัยธานี มีวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดโดยเน้นการพัฒนาทางด้านการเกษตร ซึ่งพืชเศรษฐกิจ ที่สำคัญก็คือ ข้าว ข้อมูลจากระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ปีการผลิต 2557/58 จังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี 599,956 ไร่ พื้นที่ข้าวนาปรัง 89,244.75 ไร่ ข้อมูลจากกลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี พบว่า มีพื้นที่เพาะปลูกที่อยู่ในเขตชลประทานเพียงร้อยละ 10 ที่เหลือเป็นพื้นที่เกษตรกรน้ำฝน ต้องพึ่งพาน้ำฝนและแหล่งน้ำจากธรรมชาติที่ปัจจุบันต้นทุนจากการทับถมของตะกอนและทะเลทราย ทำให้จังหวัดอุทัยธานีต้องประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน และภัยแล้งในฤดูแล้ง ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้เกษตรกรมีการทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันทั้งปี ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาการระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยเฉพาะเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพดินส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาสูงขึ้น อีกทั้งในช่วงฤดูแล้งเกษตรกรจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในการทำ ดังนั้นจังหวัดอุทัยธานี จึงได้อนุมัติโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

คัดวงจรการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัดอุทัยธานี ได้ดำเนินโครงการมาเป็นปีที่ 2 แล้ว และได้รับความสนใจจากเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการทุกอำเภอ ผลการดำเนินงาน เกษตรกร 500 ราย ได้รับการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการปลูกถั่วเขียว มีแปลงปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง 2,000 ไร่ ไม่พบการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีพื้นที่นาปรังที่อยู่นอกเขตชลประทานอีกมากที่ต้องการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังและนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในจังหวัดอุทัยธานี

2.2 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

2.3 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

2.4 เพื่อศึกษาการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

2.5 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

2.6 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร จังหวัดอุทัยธานี สามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร ประสบการณ์ในการปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรัง 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่ถือครอง พื้นที่ปลูกลำเจียว ลักษณะการถือครอง จำนวนแรงงาน ต้นทุน รายได้ กำไร แหล่งเงินทุน ภาระหนี้สิน 3) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกลำเจียวของเกษตรกร 4) สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

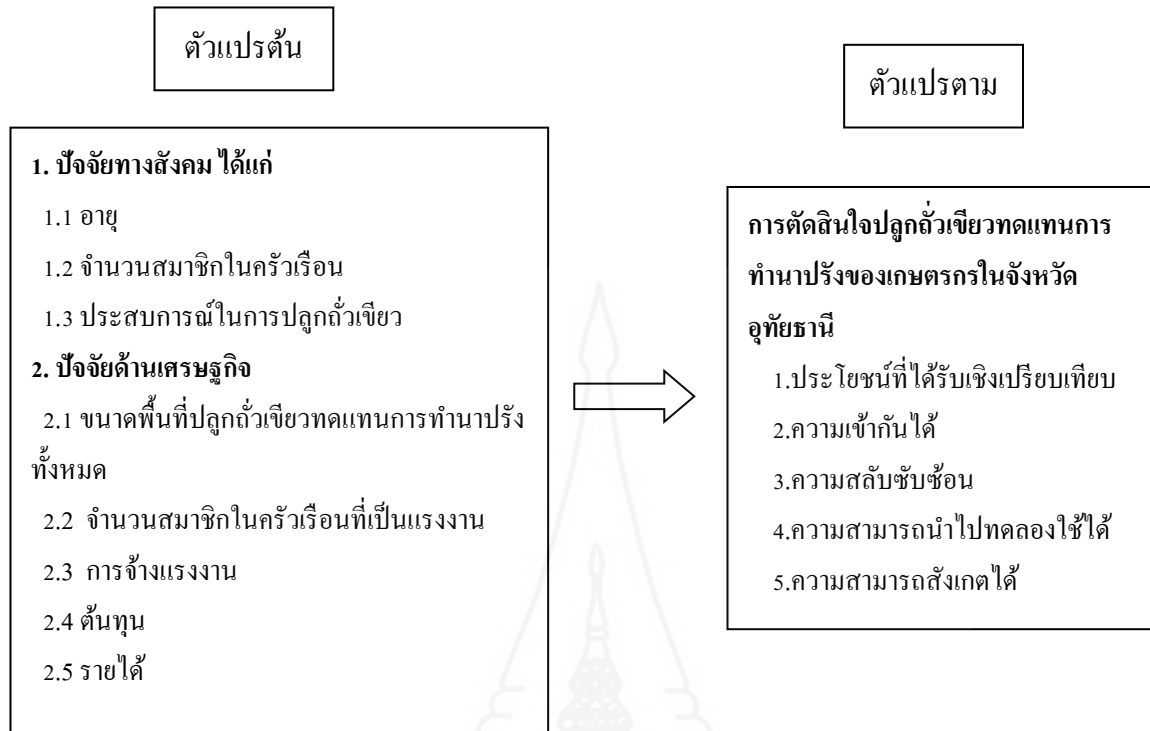
3.2 ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ตามคุณลักษณะของนวัตกรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ความเข้ากันได้ ความสลับซับซ้อน ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ความสามารถสังเกตได้

โดยผู้วิจัยได้นำตัวแปรดังกล่าวมาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี โดยมีตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และกรอบแนวคิดการวิจัย ดังตารางในภาพที่ 1.1

3.3 ตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ ดังนี้ 1) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการปลูกลำเจียว 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังทั้งหมด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงาน การจ้างแรงงาน ต้นทุน รายได้

3.4 ตัวแปรตามที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกลำเจียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ตามคุณลักษณะของนวัตกรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ความเข้ากันได้ ความสลับซับซ้อน ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ความสามารถสังเกตได้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยไม้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ปลูกกล้วยไม้ทดแทนการทำนาปรังทั้งหมด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงาน การจ้างแรงงาน ต้นทุน รายได้ มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกกล้วยไม้ทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ความเข้ากันได้ ความสลับซับซ้อน ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ และความสามารถสังเกตได้

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ปี 2558 เท่านั้น

5.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง การตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง และปัญหา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

5.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม 2558

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ปี 2558

6.2 ถั่วเขียว ในที่นี้ หมายถึง ถั่วเขียวผิวมันที่ใช้ปลูกทดแทนการทำนาปรัง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Vigna radiate L* โดยมีพันธุ์ที่เกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานีใช้ ได้แก่ พันธุ์ชัยนาท 36 ชัยนาท 72 และกำแพงแสน 2

6.3 โครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง หมายถึง โครงการที่สำนักงานเกษตรจังหวัดอุทัยธานีได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจากงบประมาณจังหวัด ปี 2558 โดยมีเกษตรกรเป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในทุกอำเภอของจังหวัดอุทัยธานี

6.4 การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการที่ผ่านการคิด พิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ในที่นี้หมายถึงการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

6.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ หมายถึง การเลือกยอมรับนวัตกรรมโดยยึดคุณลักษณะของนวัตกรรม ซึ่งคุณลักษณะของนวัตกรรม ที่ทำให้เกิดการยอมรับ หรือ ปฏิเสธ มี 5 ด้าน ได้แก่ ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ความเข้ากันได้ ความสลับซับซ้อน ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ และความสามารถสังเกตได้

6.6 ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ หมายถึง การที่ผู้ยอมรับนวัตกรรมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า นวัตกรรมนั้นดีกว่า และมีประโยชน์มากกว่า โดยในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบในด้าน การตลาดและผลตอบแทนด้านราคา ความพร้อมและความเหมาะสมในการปลูกถั่วเขียว การขนส่งผลผลิต

6.7 ความเข้ากันได้ หมายถึง ผู้ยอมรับนวัตกรรมรู้สึกว่าการนวัตกรรมนั้นเข้ากันได้กับค่านิยมที่เป็นอยู่ โดยในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ความเข้ากันได้ในด้าน ความสืบทอดอาชีพ การทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้น เพื่อนบ้าน/ญาติ ชักชวนให้ปลูก

6.8 ความสลับซับซ้อน หมายถึง นวัตกรรมใดที่มีความยากต่อความเข้าใจและยุ่งยากต่อการนำไปใช้ ก็จะทำให้เสียเวลานานกว่าจะได้รับการยอมรับ โดยในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ความสลับซับซ้อนในเรื่อง คุณลักษณะของถั่วเขียว

6.9 ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ หมายถึง นวัตกรรมใดที่สามารถแบ่งออกเป็น ส่วนเพื่อนำไปทดลองใช้ จะได้รับการยอมรับรวดเร็วกว่านวัตกรรมที่ไม่สามารถแบ่งออกไปทดลองใช้ โดยในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ความสามารถนำไปทดลองใช้ในเรื่อง การได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ พร้อมทั้งการได้รับการถ่ายทอดความรู้ และมีเจ้าหน้าที่ติดตามและให้คำแนะนำ

6.10 ความสามารถสังเกตได้ นวัตกรรมใดที่สามารถมองเห็นผลและสื่อความหมายได้ชัดเจนแล้ว นวัตกรรมนั้นก็จะได้รับการยอมรับมากกว่านวัตกรรมที่สังเกตผลยาก ดังนั้นการทำให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับในนวัตกรรมทางด้านการคิด จึงทำได้ยากกว่าทำให้ยอมรับในนวัตกรรมทางด้านวัตถุ โดยในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย การสังเกตได้ในเรื่อง บุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง และคนในชุมชนปลูกถั่วเขียว

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดอุทัยธานี กรมชลประทาน จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง 2 (อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร) สามารถ

นำผลการวิจัยไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง
ของเกษตรกรได้

7.2 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สามารถนำปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร
ไปปรับปรุงและพัฒนาวิธีการส่งเสริมการเกษตรให้มีความเหมาะสมสำหรับเกษตรกรยิ่งขึ้น

